

Water ABC: Aanpak, Borging en Certificering van waterkwaliteit

Water ABC brengt belangen rondom schoner water bij elkaar

Uit de Evaluatie Duurzame Gewasbescherming blijkt dat er nog veel knelpunten in de waterkwaliteit zijn, veroorzaakt door gewasbeschermingsmiddelen. Oplossingen genoeg, maar het schort vooral aan blijvende toepassing en borging. De kennis en de overtuiging zijn er wel, nu nog op meer plekken het gewenste gedrag. Een probleem dat het project Water ABC wil aanpakken.

Er zijn stappen gezet in het terugdringen van emissies van gewasbeschermingsmiddelen, maar een aantal waterkwaliteitsknelpunten in de bronnen voor de drinkwaterwinning is hardnekkig. Drinkwaterbedrijven merken dat bij hun zuivering, maar ook het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde dat in haar Evaluatie Duurzame Gewasbescherming (2012). Al jaren werken overheden, bedrijven en partijen uit het maatschappelijk

middenveld aan oplossingen voor de problematiek rondom watervervuiling door landbouwactiviteiten.

De problemen en de maatregelen zijn bekend...

In het grond- en oppervlaktewater worden nog steeds verschillende bestrijdingsmiddelen aangetroffen, soms boven de drinkwaternorm. In kwetsbare gebieden, die ook voor de drinkwaterwinning van belang

zijn, vormt dit een probleem. De emissieroutes naar oppervlaktewater kunnen sterk verschillen, afhankelijk van de teelt (zie ook de illustratie hierboven).

Voor de open teelten zijn puntemissies van het erf, drift bij het spuiten, uitspoeling via drainage en afspoeling bij extreme neerslag de belangrijkste routes waarlangs gewasbeschermingsmiddelen in het water komen.

Spuiten	Bespuiten grond of gewas.
Rest	Afvoer en uitrusten van restvloeistof (spuiten, plantgoed-, substraatbehandeling).
Vullen	Vullen spuit zonder opvang/terugloopbeveiliging.
Reinigen	Reinigen spuit en andere toedieningsapparatuur zonder opvang.
Stalling	Stalling spuit (niet overdekt).
Fust	Opslag en schoonmaken kisten, kratten e.d. zonder opvang.
G&S	Grond- en substraatbehandeling (doormengen, grondontsmetten, etc).
P&Z	Plant- en zaaigoedbehandeling (incl. transport).
Naaogst	Na- oogstbehandeling (sorteren, sproeien, etc.).

De emissieroutes naar grondwater zijn uitspoeling via de bodem en interactie tussen oppervlaktewater en grondwater. Uitspoeling is de belangrijkste route die kan worden gereduceerd door minder bestrijdingsmiddelen te gebruiken.

...nu het gedragsniveau nog

Bij talloze onderzoeken en projecten is veel kennis ontwikkeld en gedeeld over emissieroutes en effectieve maatregelen. Toch zijn er weinig resultaten merkbaar in het veld. Zo was Mirja Baneke, consultant Drinkwatervoorziening en waterbeheer bij Dunea, eerder betrokken bij het project 'Zuiver water in de Bommelerwaard'. De kwaliteit van het oppervlaktewater in dat gebied is belangrijk voor Dunea, omdat hier vlakbij een innamepunt ligt voor de drinkwatervoorziening van West-Nederland.

Baneke: 'Gedurende de 10 jaar dat dit project duurde, hebben we flink wat bereikt op het gebied van bewustwording, afname van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, inzet van minder milieubelastende middelen, toepassing van biologische of mechanische bestrijdingsmethoden, enzovoort. Toch werd de waterkwaliteit niet veel beter. Uit evaluatie bleek dat de toepassing van gewenste maatregelen beperkt bleef tot een voorhoede van innovatieve telers. De resterende groep boeren en tuinders bleef grotendeels 'hangen' in hun oude manier van werken: de afspraken waren te vrijblijvend. Borging van het toepassen van de gewenste methoden, gekoppeld aan toezicht en handhaving is mijns inziens noodzakelijk voor een echte kwaliteitsverbetering. Daarom nemen wij nu deel aan Water ABC.'

Borging

Water ABC staat voor Aanpak, Borging en Certificering van waterkwaliteit. Het pro-

ject heeft als doel: het oplossen van waterkwaliteitsknelpunten door de uitrol van effectieve maatregelen en het borgen van de implementatie ervan. De aanpak is een initiatief van Vewin, LTO, Nefyto, de Unie van Waterschappen, Agrodix en de ministeries van EZ en I&M. Het projectvoorstel is op verzoek van de initiatiefnemers ontwikkeld door Wageningen UR, DLV Plant en CLM. Namens de drinkwatersector nemen Brabant Water en Dunea deel Water ABC, met als einddoel: schone bronnen voor drinkwater.

Kwetsbare gebieden

De initiatiefnemers hebben vijf werkgebieden geselecteerd op grond van de verscheidenheid in problematiek en mogelijke borging. Samen vertegenwoordigen deze de spreiding in problematiek (emissieroutes), afnemers, betrokken ketens en mogelijke borgingsinstrumenten. Noord-Brabant en de Bommelerwaard – kwetsbare gebieden waarvan de waterkwaliteit van belang is voor Brabant Water en Dunea – maken deel uit van deze selectie. Met de lokale stake-

holders wordt bekeken welke maatregelen effectief zijn en welke instrumenten perspectief bieden om toepassing van de maatregelen te borgen. In de gebieden wordt ook gewerkt aan draagvlak en kennis bij ondernemers en andere stakeholders die effectieve maatregelen gaan toepassen of daarover kunnen communiceren. Vervolgens wordt de borging concreet uitgewerkt en breed in de praktijk gebracht.

Verankering van gedrag

Ook Sandra Verheijden, senior beleidsadviseur Grondstof bij Brabant Water, geeft aan dat andere projecten, zoals Schoon Water voor Brabant, goede oplossingen hebben opgeleverd. 'Maar verankering van gedrag is essentieel om de goede resultaten te behouden. Natuurlijk zijn er telers, die zich hier hard voor maken: uit persoonlijke drive, of vanwege het imago van de sector. Maar er moeten ook echt voordelen zijn verbonden aan het toepassen van de alternatieve technieken voor onkruidbestrijding. Het besef dat er iets moet gebeuren, is er; de wil om iets te doen, is aanwezig; de middelen en

Mirja Baneke, Dunea.

Sandra Verheijden, Brabant Water.

methoden zijn er. Nu gaat het nog om gewoon gaan – en vooral blijven – doen! Een belangrijke incentive voor telers is dat ze door het gebruik van minder giftige middelen lagere kosten of hogere opbrengsten krijgen, of dat ze in aanmerking komen voor bepaalde subsidies onder bijvoorbeeld het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. Er moet voor hen financieel iets te winnen zijn, je praat immers wel over hun inkomen.'

'Dat klopt', beaamt Baneke. 'Daarom moeten dit soort maatregelen ook landelijk worden ingevoerd: er moet een level playing field bestaan voor alle boeren, anders ontstaat er concurrentievervalsing. Aan de vraagzijde zit trouwens ook een andere belangrijke mogelijkheid: borging kan ook gebeuren door eisen van afnemers, zoals Albert Heijn. Een organisatie zoals GlobalG.A.P. kan een duurzaamheidscertificaat ontwikkelen voor een teler, waardoor hij zijn producten voor een andere prijs kan afzetten. Ik denk dat er uiteindelijk een mix van stimulerende en meer dwingende maatregelen nodig is om gedrag bestendig te veranderen. Ook het verbinden van het gebruik van minder bestrijdingsmiddelen aan natuurontwikkeling, verbetering van leefomgeving en recreatie of toerisme biedt aanknopingspunten. Door zo'n integrale aanpak vergroot je de kans op succes.'

Ze vervolgt: 'Je zult niet zonder enige regelgeving en handhaving kunnen, ook weer om het speelveld voor iedereen gelijk te houden. Een koppeling met bijvoorbeeld het Activiteitenbesluit milieubeheer, dat

telers verplicht om aan bepaalde voorwaarden te voldoen, lijkt me heel zinnig.'

Van maatregelen naar borging en certificering

Waar de emissieroutes en mogelijke oplossingen goed in beeld zijn, draait het bij Water ABC dus om de vervolgstap: borging van succesvolle maatregelen. Dat is belangrijk, omdat dan brede uitrol mogelijk is naar boeren in de rest van het land.

Borging kan op verschillende manieren plaatsvinden: via certificering door de markt (afnemers), of door aanvullende eisen in bestaande certificaten (VKL-certificaat loonwerkers, Voedselveiligheids-certificaat Akkerbouw of Milieukeur). Ook kan worden gedacht aan aanpassing van regelgeving (Activiteitenbesluit milieubeheer, provinciale verordeningen) of bijvoorbeeld de invulling van groenblauwe diensten onder het GLB. Welk soort borging geschikt is, hangt af van het knelpunt, de emissieroutes en maatregelen, en de betrokken sector.

Een van de borgingsmethoden is certificering. Hiervoor bestaan, onder het Global Food Safety Initiative, verschillende systemen waarmee grootwinkelbedrijven voedselveiligheid kunnen afdekken bij hun leveranciers. Steeds meer afnemers van landbouwproducten, zoals supermarkketens, vereisen GlobalG.A.P.-certificering, waarbij GAP staat voor 'Good Agricultural Practices'. Wanneer certificeringsinstanties waterkwaliteitsmaatregelen opnemen in hun certificaten, wordt het voor veel boeren interessant – zo niet onvermijdelijk – om over te gaan op minder vervuilende methoden voor onkruid- en ongediertebestrijding.

GlobalG.A.P.: 'licence to deliver'

Paul Bol is als bestuurlijk vertegenwoordiger namens de belangenbehartiger van de Nederlandse afzetorganisaties DPA – Dutch Produce Association – voorzitter van de technische commissie Crops van GlobalG.A.P. Hij legt uit wat het belang is van een certificering: 'GlobalG.A.P. heeft voor de teelt van groenten en fruit, vee en aquacultuur werkschema's ontwikkeld, gebaseerd op de HACCP-regels*. Externe bureaus, zoals Ecas of SGS, voeren conform onze schema's audits uit en besluiten al dan niet tot certificering over te gaan. De

Paul Bol, DPA.

Raad voor de Accreditatie houdt toezicht op deze certificerende instellingen.'

Wat is het bereik van GlobalG.A.P. en welke plaats neemt water in bij de certificering?

Bol: 'Binnen GlobalG.A.P. werken producenten en afnemers wereldwijd in 85 landen aan certificering van productiemethoden in de landbouw. Mede omdat de Nederlandse telers vooral voor de export produceren, is een certificering praktisch onmisbaar: het is een 'licence to deliver'. Bijna 100% van de Nederlandse telers is dan inmiddels ook gecertificeerd: via onze schema's kun je deze doelgroep dus goed bereiken. Water krijgt een steeds belangrijkere plek in de GlobalG.A.P.-regels. Afnemers willen bijvoorbeeld dat vaststaat dat er bij de productie van groenten en fruit geen water is onttrokken aan natuurgebieden. Ook aan de kwaliteit van het gebruikte water worden eisen gesteld.'

'In onze werkgroep proberen wij de schema's werkbaar te maken voor de Nederlandse telers en acceptabel voor de afnemers. Vanuit het Nationaal Actieplan Gewasbescherming is een aantal richtlijnen geformuleerd, waarbij men zocht naar een goede manier van toezicht en handhaving. Wij zijn toen gaan kijken of wij die kunnen inpassen in ons bestaande systeem. Op die manier vang je twee vliegen in één klap: het blijft haalbaar voor de teler en je hebt een stok achter de deur: de 'licence to deliver'. De komende tijd moet uitwijzen of dat gaat lukken.'

Meer informatie: www.waterabc.nl

* HACCP, Hazard Analysis and Critical Control Points, is een risico-inventarisatie voor voedingsmiddelen.